

**Відгук**  
**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора**  
**Локшиної Олени Ігорівни на дисертаційну роботу Неліна Євгена**  
**Володимировича «Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії**  
**(кінець XX – початок XXI століття)», подану на здобуття наукового**  
**ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна**  
**педагогіка та історія педагогіки**

Євроінтеграційний поступ України актуалізує гуманітарне співробітництво з метою синхронізації, у тому числі, національної освітньої теорії і практики з європейськими стандартами. Важливість долучення до прогресивних здобутків педагогіки зарубіжжя окреслена у чинному законодавстві – Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014).

У секторі вищої освіти європейські країни накопичили ґрунтовний досвід, пов'язаний із гармонізацією вищої школи після підписання Болонської декларації у 1999 році. За майже двадцятирічний період створено Європейський простір вищої освіти (ЄПВО), що об'єднує країни, які здійснюють реформи вищої освіти на основі спільних цінностей – автономії навчальних закладів, академічної свободи, незалежності студентських союзів, мобільності студентів і викладачів задля підвищення якості освітніх послуг.

Особливо цінним виглядає досвід Італії, яка є повноправним членом ЄПВО з 1999 року та, відповідно проводячи перманентні реформи вищої освіти з метою виконання усіх положень Болонської декларації, водночас зберігає власну ідентичність.

Тому, кандидатська дисертація Неліна Євгена Володимировича «Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії (кінець XX – початок XXI століття)» є актуальною. Відповідно погоджуємося з дисертантом стосовно того, що зазначений аспект досі не отримав належного висвітлення у вітчизняній педагогічній компаративістиці, а тому його дослідження є на часі.

Тема роботи тісно пов'язана з проблематикою наукових досліджень кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Формування компетентного



На позитивну оцінку заслуговує спроба здобувача запропонувати авторське визначення поняття «тенденція розвитку вищої педагогічної освіти», яке, втім, на нашу думку, є дискусійним.

Окреслюючи суспільно-історичні передумови розвитку вищої освіти Італії (завдання 2) дисертант визначив наймасштабні освітні реформи, які формували простір вищої педагогічної освіти.

Здобутком дисертанта є розроблення періодизації розвитку вищої педагогічної освіти Італії (завдання 3) в рамках визначених хронологічних меж з виокремленням двох етапів, що уможливило формулювання умовиводу про динамічність та нелінійність розвитку цього сектора освіти. Важливим результатом дослідження є висновок про збереження національних особливостей на рівні ідеології підготовки педагогів (неогегелянська ідея Дж. Джентіле на противагу загальноєвропейським ідеям).

Реалізація третього завдання також надала можливість дисертанту виокремити тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії. Застосувавши методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення, дисертант довів багатовимірність розвитку італійської вищої педагогічної освіти під впливом зовнішніх та внутрішніх викликів, виокремивши відповідно планетарні, регіональні та національні тенденції, що є важливим науковим результатом дисертації.

Потреба у практичній зорієнтованості дисертаційних робіт з порівняльної педагогіки передбачає проведення компаративного аналізу досліджуваного явища у зарубіжжі та в Україні, що і було здійснено здобувачем у Розділі 3 при реалізації четвертого завдання. Дисертант виокремив два періоди у розвитку вищої педагогічної освіти в Україні, визначив особливості кожного з них, як і ключові тенденції розвитку цієї освіти.

Важливим в умовах реформування на сучасному етапі вважаємо визначення перспективних напрямів впровадження італійського досвіду в Україні, які, на нашу думку є реалістичними (створення електронних ресурсів,



Інтернет-каналів) та нагальними (програми навчання біженців та мігрантів) тощо.

Усі здобутки дисертації акумулюються у висновках, які логічно завершують дослідження. Зазначене уможлиблює констатувати, що мета дослідження досягнута і, як свідчить зміст висновків, поставлені завдання виконані.

Реалізацію авторського наукового пошуку відображено у науковій новизні дослідження, яка полягає в тому, що вперше в компаративній педагогіці в Україні здійснено комплексний порівняльний аналіз стану і напрямів розвитку вищої педагогічної освіти Італії у визначених хронологічних межах, в результаті чого виокремлено спектр тенденцій, які різняться за поширеністю, сферою охоплення, характером впливу, здійснено порівняльний аналіз тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти Італії та України тощо.

Дисертація має також практичне значення, яке полягає передусім у розробленні рекомендацій щодо використання прогресивного досвіду Італії у процесі інтеграції в ЄПВО.

Валідність висновків та рекомендації дисертацій з порівняльної педагогіки забезпечують автентичні джерела. У списку використаних джерел – 274 найменування, з них 100 – італійською мовою.

Додатки до роботи конкретизують та поглиблюють виклад проблеми, слугують ілюстрацією узагальнень, сформульованих у тексті дослідження. Особливо вартими уваги українських освітян є Додатки Д (Хронологічна таблиця, рейтинг та карта поширення університетів Італії), К (Порівняльна характеристика навчальних програм з напряму підготовки «Початкова освіта» 2015–2016 н.р.) та М (Порівняльна таблиця професійної діяльності вчителів Італії та України). Водночас деякі, наприклад Додаток З, містять застарілі дані.

Зміст автореферату адекватно відображає основні положення і висновки, викладені в тексті дисертації.

Результати дослідження пройшли належну апробацію – дисертантом опубліковано 17 одноосібних праць, з яких 8 (1 – закордонна) відображають



вчителя в умовах освітнього середовища педагогічного вищого навчального закладу» (державний реєстраційний номер № 0111U007536), а отже відповідає на запити національної науки у контексті інтеграції в європейський освітній простір.

Обґрунтованість наукових тверджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечує валідна методологія наукового дослідження. Для досягнення визначеної мети Є.В. Нелін застосував комплекс загальнонаукових (теоретичних та емпіричних) і конкретно-наукових методів дослідження (ретроспективний аналіз та періодизація, історіографічний аналіз, системний аналіз).

Науковий апарат дисертації у цілому сформульовано коректно – простежується логічний взаємозв'язок між об'єктом, предметом, метою дослідження, дослідницькими завданнями, реалізуючи які із застосуванням комплексу загально-наукових і конкретно-наукових методів, дисертант цілісно розробляє заявлену ідею, структуруючи напрацювання у форматі трьох розділів і восьми підрозділів.

Проведена експертиза виконаних завдань засвідчує, що здобувач, здійснивши аналіз стану дослідження проблеми у Розділі I (завдання 1), доводить, що заявлена тема не була предметом цілісного дослідження українськими компаративістами. Вартим уваги українських освітян є результати аналізу праць українських компаративістів після незалежності, які присвячено різним аспектам освіти Італії, передусім Т. Кристопчук, П. Кряжева, О. Матвієнко, Г. Поберезької, О. Подубей, Н. Постригач, Л. Пшеничної та ін., а також італійських учених з проблеми вищої освіти в Італії – Н. Барб'єрі, Н. Д'Аміко, Дж. Дзаго, Дж. Капано, Дж. Луццатто.

Цінним, вважаємо детальний аналіз базового терміну «тенденція» в освіті та систематизацію підходів до його визначення на основі поглядів українських учених-педагогів О. Глузмана, О. Дубасенюк, В. Лугового, Л. Пуховської та ін.



основні наукові результати дослідження, 7 – апробаційного характеру, 2 – додатково відображають результати дисертації; основні положення дослідження висвітлено на наукових, науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня.

Автореферат відповідає змістові дисертації й розкриває її основні положення.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Є.В. Неліна у цілому, вважаємо за необхідне вказати на окремі недоліки, озвучити дискусійні моменти, висловити побажання щодо подальшого удосконалення тексту.

1. Розкриваючи актуальність дослідження проблеми розвитку вищої педагогічної освіти Італії здобувач абсолютно правильно пише про важливість для України вивчення зарубіжного досвіду в умовах її інтенсивної інтеграції в європейський освітній простір. Водночас, посилення, на нашу думку, потребує аспект обґрунтування вивчення здобутків цього сектору освіти саме в Італії, яка насправді посідає чільне місце в ЄПВО, демонструючи вагомі результати та вдало поєднуючи загальноєвропейські вимоги та національні традиції.

2. Для досягнення поставленої мети автором було окреслено чотири завдання, які покликані забезпечити цілісне дослідження проблеми в рамках структури дисертації, що в цілому і було зроблено. Водночас така складова мети, як «окреслення можливостей використання позитивного італійського досвіду в системі вищої освіти України» не була виокремлена у спеціальне завдання, хоча у структурі дисертації підпункт 3.2. передбачає проведення такої роботи. Фактично ж дисертант у проведеному дослідженні окреслив перспективність італійського досвіду та розробив рекомендації, базуючись на напрацюваннях, отриманих в ході реалізації усіх чотирьох завдань. Тому, логічніше було б виокремити ідею окреслення можливостей/розроблення рекомендацій в окреме – п'яте – завдання.

3. Дискусійним на нашу думку є обґрунтування нижньої та верхньої хронологічних меж дослідження. Хронологічні межі мають визначатися



визначальними подіями в секторі освіти, які мають вагомий вплив на розвиток аналізованого дисертантом феномену. Водночас, в аналізованій дисертації спостерігається певна «розмитість» зазначених меж внаслідок відсутності чіткого пояснення обраних років. Зокрема, нижня хронологічна межа визначається вереснем 1988 року, який обґрунтовується окрім підписання у Болоньї Великої хартії університетів, інтеграційними процесами в Європі без пояснення якими та їхнього впливу на освіту. Так само узагальненим є визначення верхньої хронологічної межі, яка, до речі, могла би бути пролонгована до 2016 чи 2017 року з метою підсумовування циклу освітніх реформ Уряду М. Ренці (який пішов у відставку наприкінці 2016 року).

4. У дисертації здобувач використав комплекс загальнонаукових та конкретно наукових методів, серед останніх: термінологічний аналіз, ретроспективний аналіз, історіографічний аналіз, системний аналіз. Втім дисертації з порівняльної педагогіки потребують використання в рамках групи конкретно наукових – компаративних методів, а саме: порівняльно-історичного, порівняльно-типологічного, порівняльно-зіставного, які є ефективними інструментами проведення різновекторного порівняння.

5. Робота виграла б у разі представлення дисертантом не лише позитивів вищої педагогічної освіти Італії, а й проблем як у баченні італійських учених, так і в авторському виконанні. Такий аналіз убезпечив би від можливих проблем українську освіту, яка розвивається за спільними траєкторіями в єдиному освітньому просторі в умовах глобалізації.

6. Ефективним інструментом систематизації понять і термінів міг би слугувати глосарій/словник іншомовних термінів. Наявність словника до речі є однією з *Рекомендацій до виконання дисертаційних робіт у галузі порівняльної педагогіки*, розроблених провідними українськими компаративістами і схвалених педагогічної спільнотою.

Однак висловлені зауваження та побажання носять дискусійний характер та суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку аналізованої роботи.

Аналіз кандидатської дисертації **Неліна Євгена Володимировича** тему: «Тенденції розвитку вищої педагогічної освіти Італії (кінець ХХ – початок ХХІ століття)» засвідчує, що вона є актуальним, завершеним, цілісним і самостійним науковим дослідженням, яке має належну наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

У цілому вважаємо, що рецензована дисертація за змістом, висновками, одержаними результатами відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами, внесеними, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 р.), що дає підстави для присудження **Неліну Євгену Володимировичу** наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

12 жовтня 2017 року

### Офіційний опонент

Доктор педагогічних наук, професор,  
Завідувач відділу порівняльної педагогіки  
Інституту педагогіки НАПН України



О.І. Локшина

Локшиної О.І.  
[Handwritten signature]